

Magdalena Bojar

**Rozwijanie umiejętności językowych ucznia
w zakresie pracy z tekstem, nauczania słownictwa
i konwersacji z wykorzystaniem praktycznych technik**

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie

Abstrakt

O efektywności rozwijania umiejętności językowych ucznia decyduje wdrażanie różnorodnych technik w całym procesie nauczania. I to właśnie one są przedmiotem zainteresowania autorki artykułu, w którym można wyodrębnić cztery części. Pierwsza poświęcona jest prezentacji i opisowi technik w zakresie pracy z tekstem, druga – omówieniu technik wykorzystywanych w nauczaniu słownictwa, a trzecia – technik stosowanych w rozwijaniu umiejętności mówienia. Każda z trzech części zaopatrzona jest dodatkowo w sugestie dotyczące możliwości łączenia poszczególnych sprawności językowych w danej sytuacji komunikacyjnej oraz sposoby oceniania. W ostatniej, czwartej części, stanowiącej załącznik, zostały przedstawione przykładowe ćwiczenia ilustrujące wybrane techniki.

Słowa kluczowe: *Hanna Komorowska, tekst układanka, technika skojarzeń, odgrywanie ról, symulacja*

Abstract

Language skills development among students is dependent on variety of techniques introduced during the whole process of teaching, which definitely assert effectiveness in the field. Therefore, introduction of techniques is the main issue of this article. It is composed of four parts. The first one is dedicated to presentation and description of techniques referring to development of reading comprehension skill. The second part displays useful techniques in vocabulary acquisition and the third one concentrates on techniques used in practising speaking. Additionally, each part contains suggestions of how to interconnect language skills in a particular context and how to grade students. The fourth part of the article, which

is the final called appendix, comprises examples of activities based on selected techniques.

Keywords: *Hanna Komorowska, jigsaw reading, technique based on associations, role-plays, simulation*

Wstęp

W ogólnym ujęciu mianem kompetentnego użytkownika języka obcego określamy osobę, która potrafi biegle posługiwać się sprawnościami receptywnymi (czytanie i słuchanie ze zrozumieniem) oraz sprawnościami produktywnymi (mówienie i pisanie) w dowolnych sytuacjach. Oznacza to, że użytkownik języka obcego w pełni rozumie przekazywane treści zawarte w różnorodnych tekstach, potrafi właściwie odczytać funkcje komunikacyjne, typu przestrzeganie, zapraszanie i obiecywanie oraz bez żadnych trudności rozpoznaje intencje rozmówcy. Z kolei w przypadku sprawności produktywnych, umie w sposób płynny, swobodny i poprawny samodzielnie wyrażać swoje opinie, spostrzeżenia, refleksje, krytykę czy też sugestie w komunikacji ustnej oraz pisemnej. Można zatem stwierdzić, że „kompetentny użytkownik języka umie posługiwać się sprawnościami językowymi oddzielnie, ale także umie integrować posiadane sprawności językowe” (Komorowska, 1999, s. 13).

Jednak osiągnięcie takiego poziomu kompetencji zależy od wielu sprzężonych ze sobą komponentów, które są integralnymi, fundamentalnymi faktoraми całego procesu nauczania. W tym miejscu należy wymienić chociaż niektóre z tych elementów, jak na przykład programy nauczania, metody konwencjonalne lub niekonwencjonalne, grupy wiekowe oraz indywidualne cechy uczniów, materiały nauczania i pomoce naukowe czy różnorodne style, strategie i techniki. I to właśnie techniki będą przedmiotem zainteresowania w niniejszym artykule, w którym zostanie ukazana ich różnorodność, możliwość zastosowania w procesie nauczania oraz efektywność w rozwijaniu kompetencji językowych w zakresie pracy z tekstem, nauczania słownictwa i konwersacji.

Praca z tekstem – techniki

Jako nauczyciele mamy do dyspozycji szeroki wachlarz rozmaitych tekstów, począwszy od szyldów, książek telefonicznych, statystyk, przepisów, rozkładów jazdy, ulotek, notatek, ogłoszeń, formularzy, reklam poprzez bro-

szury, informatory, listy, instrukcje obsługi, gazety i czasopisma, na reportażach, recenzjach, pracach naukowych czy różnorodnych tekstach literackich skończywszy. Nie należy oczywiście zapominać, że każdy z wyżej wymienionych rodzajów tekstów niesie za sobą odmienne cele, informacje, treści i koncepcje. Ponadto każdy z nich różni się pod względem budowy, formy oraz poziomu zaawansowania w zakresie leksyki i struktur gramatycznych. Jeżeli za cel dydaktyczny stawiamy rozwinięcie kompetencji językowych uczniów, to oprócz tekstów zawartych w podręcznikach należy sięgać również po te wymienione powyżej. Dzięki temu uczniowie mają szansę zapoznać się z różnorodnymi formami pisemnymi oraz odkrywają rolę języka obcego jako medium w przekazie informacji.

Kolejnym ważnym aspektem, o którym nie można zapominać, to dwie odmienne formy kształtujące umiejętność czytania tekstów. Pierwsza z nich, tak zwana ekstensywna (*extensive reading*), odbywa się poza szkołą bez udziału nauczyciela. Zatem uczeń ma swobodę wyboru lektury, zgodnie z własnymi preferencjami literackimi. Rolą nauczyciela jest natomiast zachęcanie uczniów do samodzielnego czytania, uświadomienie im, jak ważna jest to sprawność i jakie daje korzyści. Jednak aby mieć pewność, że uczniowie faktycznie rozwijają umiejętność czytania, należy to zweryfikować. Jedną z form monitorowania pracy ucznia jest określenie czasu, w jakim należy przeczytać książkę (na przykład co dwa tygodnie) oraz konieczność zaprezentowania jej, opowiedzenia o niej pozostałym osobom w grupie. Możemy również zaproponować, aby uczniowie prowadzili dziennik i co tydzień zapisywali ilość przeczytanych rozdziałów, swoje opinie i spostrzeżenia lub zachęcić ich do pisania recenzji. Na koniec każdego miesiąca, semestru lub roku możemy zorganizować głosowanie na najbardziej ciekawą i godną polecenia książkę (Harmer, 2007, s. 285).¹

Christine Nuttal w swojej książce *Teaching Reading Skills in a Foreign Language* proponuje techniki, które można wykorzystać w toku samodzielnego czytania. Jedną z nich jest technika zwana *the SQ3R*, która składa się z pięciu kroków:

Krok 1²: *S (Survey)*, czyli rekonesans, polegający na szybkim, ogólnym zapoznaniu się z tekstem.

Krok 2: *Q (Question)*, czyli pytania, polegające na oszacowaniu trafności wyboru tekstu. Krok ten skłania ucznia do sprecyzowania, po co czyta, czy jego oczekiwania względem tekstu są spełnione, czy znalazł w nim odpowiedzi na frapujące go pytania.

¹Wszystkie przytoczone w niniejszym artykule fragmenty dzieł anglojęzycznych są przetłumaczone przez autorkę artykułu.

²Wszystkie pogrubienia i podkreślenia autorki.

- Krok 3:** *R (Read)*, czyli czytanie, polegające na szczegółowym zapoznaniu się z tekstem oraz notowaniu, zaznaczaniu pożądaných odpowiedzi.
- Krok 4:** *R (Recite)*, czyli powtarzanie, polegające na odczytywaniu na głos odpowiedzi z tekstu. Uczeń w ten sposób przetwarza uzyskane informacje celem ich zapamiętania.
- Krok 5:** *R (Review)*, czyli weryfikacja, polegająca na przeanalizowaniu zdobytych informacji, ich emanacji na dotychczasową wiedzę, a także oszacowaniu istotności i przydatności (Nuttal, 1996, s. 129).

Kolejna technika rekomendowana przez Christine Nuttal jest ukryta pod akronimem *SAVE* podsumowującym kryteria pomocne przy wyborze właściwych tekstów do samodzielnego czytania. Poniżej przedstawiam rozwinięcie tego skrótu:

- S** (*Short*), czyli krótki, co oznacza, że długość tekstu nie może być zatrważająca. Nie tylko uczniowie na poziomie podstawowym, ale również każdy, kto podejmuje się samodzielnego czytania, powinien wybrać takie książki, które szybko przeczyta. Takie podejście uchroni potencjalnego czytelnika przed monotonią, znużeniem i ogólną demotywowacją.
- A** (*Appealing*), czyli interesująca, co oznacza, że tekst musi zawierać komunikaty zgodne z zainteresowaniami czytelnika lub takie, które są w stanie rozbudzić w nim ciekawość. Ponadto książka sama w sobie powinna przykuwać uwagę papierem dobrej jakości, czytelną czcionką oraz dużą ilością zdjęć i obrazków. Nie powinna także kojarzyć się z podręcznikiem szkolnym.
- V** (*Varied*), czyli zróżnicowanie, co oznacza, że czytelnik powinien mieć szeroki wachlarz wyboru pozycji wydawniczych odpowiadających jego potrzebom w odniesieniu do zawartości, języka i dojrzałości intelektualnej.
- E** (*Easy*), czyli łatwy, co oznacza, że poziom zaawansowania językowego książki musi być niższy od poziomu zaawansowania reprezentowanego przez czytelnika. Jeżeli język jest barierą w zrozumieniu tekstu, to nie można oczekiwać, że będzie zachodził proces doskonalenia umiejętności językowych (Nuttal, 1996, s. 131).

Druga forma kształtująca umiejętność czytania jest określana mianem intensywnej (*intensive reading*) i ma miejsce w szkole. Nauczyciel organizuje lekcje, wybierając tematy i ćwiczenia do tekstu na ogólne rozumienie (*skimming*), wyszukiwanie konkretnych informacji (*scanning*) lub szczegółów (*detailed reading*). Ponadto określa konkretne cele, udziela jasnych instrukcji i wstępnie określa czas na wykonanie zadania. Bacznie obserwuje ucznia podczas pracy, oceniając jego postępy. Nadzorowanie ucznia pozwala mu również oszacować czas pracy, co oznacza, że może go skrócić, jeśli

grupa wykona zadanie wcześniej, lub wydłużyć, jeśli zachodzi taka konieczność. Ostatnim krokiem jest sprawdzenie poprawności wykonanego ćwiczenia (Harmer, 2007, s. 286-287).

Umiejętność czytania, jak twierdzi Hanna Komorowska, „jest najsukuczniejszym wsparciem opanowywania pozostałych sprawności, gdyż w toku czytania następuje stałe powtarzanie i utrwalanie poznanych wyrazów, zwrotów i struktur” (Komorowska, 1999, s. 186). Zatem celem czytania może być przekazanie w formie ustnej lub pisemnej pożądaných informacji lub porównanie czytanego tekstu z zasłyszonym komunikatem. Dlatego bardzo istotne jest integrowanie sprawności językowych w danym kontekście komunikacyjnym. W realizacji tego zamierzenia będą pomocne następujące techniki:

Prawda-falsz. Technika ta polega na połączeniu czytania z mówieniem. Na początku ćwiczenia podajemy uczniom zdania prawdziwe i fałszywe w formie ustnej lub pisemnej. Następnie prosimy o zapoznanie się z tekstem i określenie prawdziwości zdań. Uczniowie ustnie argumentują swoje wybory na podstawie zdobytych informacji.

Uzupełnianie luk. Technika ta polega na wstawianiu wyrazów w puste miejsca w tekście. Pierwszym krokiem jest ogólne zapoznanie się z treścią. Następnie uczniowie wypełniają puste pola i po upływie określonego przez nauczyciela czasu czytają uzupełniony tekst. Kolejnym krokiem może być czytanie szczegółowe do przygotowanych wcześniej pytań. Na koniec można zorganizować krótką dyskusję, powiązaną bezpośrednio z tekstem lub odnoszącą się do tematu lekcji, którego jednym z komponentów jest ów tekst. Bardziej rozbudowaną odmianą tej techniki jest uzupełnianie tekstu brakującymi fragmentami lub wybieranie właściwych tytułów do każdego paragrafu.

Czytanie ogólne. Technika polegająca na ogólnym zapoznaniu się z tekstem w następstwie którego uczniowie mogą odpowiedzieć na pytania typu *What is the text about?*, *Who is the author?*, *Who is the addressee?*, *What is the author's intention?*, *Do you like the text?* Po ogólnym zapoznaniu się z tekstem i udzieleniu odpowiedzi możemy przejść do czytania szczegółowego opatrzonego odpowiednim zestawem zagadnień. Podsumowanie tekstu lub całej lekcji w nawiązaniu do tekstu może przyjąć formę dialogu, krótkiej dyskusji lub pisemnego streszczenia.

Prawidłowa kolejność. Technika ta polega na napisaniu opowiadania lub historyjki przy użyciu zestawu pojedynczych zdań lub fragmentów dłuższego tekstu podanych w przypadkowej kolejności. Przygotowanie spójnego, logicznego tekstu możliwe jest po wnikliwym, szczegó-

lowym zapoznaniu się z zawartymi informacjami oraz uwarunkowane jest znajomością różnorodnych środków wyrazu. Poprawność wykonanego ćwiczenia można ocenić na podstawie ustnego odtworzenia tego opowiadania lub odczytania go na głos.

Wypełnianie tabeli. Istotą tej techniki jest szczegółowe zapoznanie się z tekstem celem wyszukania konkretnych informacji wypunktowanych w tabelce. Po wykonaniu zadania uczniowie mogą przedstawić swoje odpowiedzi w postaci ustnego referatu lub pisemnego, krótkiego streszczenia.

Tekst układanka (*jigsaw reading*). Jest to kolejna technika polegająca na szczegółowym zapoznaniu się z tekstem oraz ustnej wymianie informacji. Uczniowie są podzieleni na dwie lub trzy grupy i każda otrzymuje tekst. Oczywiście teksty mogą różnić się treścią, ale łączy je tematyka lub sytuacje. Procedura tej techniki jest złożona, ale jednocześnie interesująca i przykuwająca uwagę ucznia. Każdy tekst zaopatrzonej jest w odrębne pytania oraz w zestaw zagadnień wspólny dla wszystkich tekstów. Pierwszym krokiem jest zapoznanie się poszczególnych grup z przydzielonymi im treściami i znalezienie odpowiedzi na pytania dołączone do konkretnych tekstów. Drugim krokiem jest opracowanie zestawu zagadnień. Etap ten wymaga współpracy między grupami, ponieważ nie można wykonać tego ćwiczenia poprawnie, bazując tylko na jednym z dwóch czy trzech tekstów. Inną odmianą tej techniki jest praca z jednym tekstem zawierającym luki w różnych paragrafach. Zadaniem uczniów jest ich uzupełnienie poprzez zadawanie sobie zamiennie pytań w trakcie czytania.³

Podsumowując tę część artykułu, warto wspomnieć, „że wszystkie techniki rozwijania sprawności czytania ze zrozumieniem to zarazem techniki kontroli rozumienia, a więc i techniki testowania. Różnica polega jednak na tym, że ucząc sprawności nie oceniamy uczniów, a jedynie informujemy ich o tym, czy odpowiedzi są właściwe. Pozwalamy im jeszcze raz skorzystać z tekstu, by umożliwić prawidłowe wykonanie zadania. Testując – oceniamy, wystawiamy stopnie i nie powracamy do przeczytanego tekstu” (Komorowska, 1999, s. 193).

Nauczanie słownictwa – techniki

Umiejętność skutecznego przekazywania informacji uzależnione jest od stopnia opanowania słownictwa. Jakikolwiek braki leksykalne blokują płynność komunikacji. Dlatego też systematyczne i konsekwentne wzbogacanie

³Przykłady technik opracowane zostały przez autorkę artykułu na podstawie przeprowadzonej analizy przykładów ćwiczeń z podręczników szkolnych.

słownictwa uczniów jest bezdyskusyjne. Bez odpowiedniego zasobu leksykalnego niemożliwy jest rozwój sprawności czytania i słuchania ze zrozumieniem, mówienia i pisanie.

Nauczanie słownictwa może odbywać się w sposób bezpośredni lub pośredni. Pierwszy oznacza, że uczniowie, wykonując różne ćwiczenia lub czynności, skupiają się wyłącznie na zasobie wyrazów, np. mogą tworzyć różne części mowy, rozszyfrowywać znaczenia słów na podstawie kontekstu lub tworzyć listy tematyczne. Dodatkowo bardzo ciekawą propozycją jest stosowanie różnych gier i zabaw leksykalnych. Drugi sposób, czyli pośredni, bardziej koncentruje uwagę ucznia na przekazywanej ustnie lub pisemnie informacji niż na słownictwie. Jednak żeby można było określić go mianem efektywnego, muszą być spełnione dwa warunki. Po pierwsze, uczeń musi wykazać się chęcią zrozumienia komunikatu. Po drugie, tekst powinien zawierać tylko niewielką ilość nieznanych słów, zwrotów i wyrażań, których znaczenie można odczytać z kontekstu wypowiedzi (Nation, 1990, s. 2-3). Oczywiście formy wprowadzania nowego słownictwa powinny być zróżnicowane w zależności od poziomu zaawansowania językowego uczniów, jak również omawianej tematyki.

Hanna Komorowska w książce *Metodyka nauczania języków obcych* przedstawia wiele ciekawych technik, pomocnych podczas wprowadzania nowego słownictwa. Są to zarówno techniki przeznaczone do pracy z początkującymi uczniami (np. wskazywanie przedmiotu w klasie, pokazywanie obrazków czy wizualizacja za pomocą gestu i mimiki), jak również wykorzystywane na zajęciach z uczniami średniozaawansowanymi oraz zaawansowanymi i właśnie te prezentuję poniżej.

Technika synonimów, antonimów. Polega ona na zastępowaniu w zdaniach lub dłuższym tekście wyrazów ich zamiennikami lub przeciwieństwami.

Technika parafrazowania. Polega ona na przeredagowaniu zdania bez zmiany jego znaczenia. W tym przypadku pomocna jest znajomość synonimów i antonimów.

Technika objaśnień. Polega ona na zaprezentowaniu znaczenia danego wyrazu za pomocą krótkiego opisu lub dialogu. Na przykład słowo *inherit*: *A father had money in a bank. He died. Daniel is his only child. Daniel has money now. It is Daniel's. Daniel inherited it.*⁴ Jeżeli objaśnienie budzi jakiegokolwiek wątpliwości uczniów, można poprosić ich o podanie polskiego odpowiednika.

Technika definicji. Polega ona, jak wskazuje nazwa, na podawaniu definicji. Może być ona ogólnikowa, uproszczona, podana przez nauczyciela lub słownikowa. Ta druga forma jest dodatkowo pomocna w nauce posługi-

⁴Tłumaczenie własne.

wania się słownikiem i powinna być częścią składową lekcji. Uczeń powinien umieć czytać i rozumieć wszelkie informacje kryjące się pod różnymi hasłami, kodami i znakami, nie wspominając już o definicjach i różnorodnych kontekstach, w jakich dane wyrazy występują. Podobnie jak w przypadku techniki objaśnień, w razie jakichkolwiek trudności w zrozumieniu, należy odwołać się do polskiego odpowiednika.

Technika skojarzeń tematycznych. Polega ona na podaniu przez nauczyciela jednego wyrazu, tak zwanej osi skojarzeń, a zadaniem uczniów jest wymienienie wszystkich wyrazów, które z nim korelują, na przykład *dance, music, light, to flash, a girl, crowd, merry, a tape*.⁵ Ćwiczenie to pozwala na powtórzenie, sprawdzenie znajomości i wymowy słownictwa.

Technika skojarzeń łańcuszkowych. Polega ona na podaniu pierwszego wyrazu przez nauczyciela lub ucznia i wskazaniu drugiego, z którym się ów pierwszy kojarzy. Następnie drugi wyraz staje się stymulantem dla trzeciego, trzeci dla czwartego itp., na przykład *water – swimming, swimming – summer, summer – green*. Analogicznie można również budować zdania: *Water ... It makes me think of swimming. Swimming ... It makes me think of summer.*

Wyraz niepasujący do pozostałych. Technika polega na podaniu przez nauczyciela czterech wyrazów, z których jeden nie pasuje do pozostałych. Zadaniem ucznia jest wskazanie słowa niepasującego, a także uzasadnienie odpowiedzi, np. spośród wyrazów *March, Paris, April, June*, nazwa *Paris* – jako nazwa miasta – nie pasuje do trzech pozostałych, określających miesiące.

Technika przewidywania wyrazów w tekście. Polega ona na zaprezentowaniu uczniom treści tekstu za pomocą tytułu lub jednego zdania. Na tej podstawie uczniowie podają wyrazy, które w ich opinii powinny lub mogą znaleźć się w tekście. Technika ta łączy się ze wspomnianą wcześniej techniką skojarzeń tematycznych. Uczniowie mają możliwość powtórzenia słownictwa z danego zakresu jak również przygotowania się do analizy tekstu.

Technika wyrazów kluczowych. Polega ona na wybraniu przez ucznia określonej liczby wyrazów kluczowych, które są charakterystyczne, najważniejsze dla danego tekstu.

Opcjonalnie ćwiczenie to można rozbudować, prosząc uczniów o przygotowanie listy składającej się z 10 wyrazów. Następnie w grupach uczniowie, negocjując i argumentując swoje wybory, ograniczają listę do 3-4 wyrazów (Komorowska, 1999, s. 154, 159, 161).

⁵Tłumaczenie własne.

Reasumując tę część artykułu, należy wspomnieć o sposobach kontroli i oceniania ucznia. Według Hanny Komorowskiej w tym przypadku najlepiej sprawdzają się dwie techniki: skojarzeń tematycznych i wyrazu niepasującego do pozostałych. Autorka proponuje ponadto, aby kontrola i ocena odbywała się na dużej liczbie wyrazów i była punktowana w systemie 1/0, to znaczy 1 punkt za dobrą odpowiedź, a 0 punktu za złą lub jej brak. Jednak taki rodzaj testowania jest dosyć rzadko stosowany i powinien dotyczyć raczej czterech sprawności komunikacyjnych. Jeśli zaś chodzi o poprawny zapis, autorka nie proponuje łączenia go ze znajomością leksyki. Najlepszym rozwiązaniem w tym przypadku będzie zorganizowanie dyktanda (Komorowska, 1999, s. 162).

Konwersacje – techniki

Umiejętność płynnego i poprawnego mówienia, skutecznego przekazu informacji oraz adekwatność wypowiedzi ustnej do konkretnej sytuacji jest w dzisiejszych czasach miernikiem sukcesu w nauce języka obcego. Aby jednak osiągnąć taki stopień zaawansowania, powinny być spełnione pewne warunki.

Michael Lewis i Jimmie Hill w książce *Practical Techniques For Language Teaching* zwracają uwagę na kilka ważnych kwestii. Według autorów należy pamiętać przede wszystkim o tym, że konwersacja powinna być naturalna i spontaniczna, dlatego też planowanie jej jako integralnej części lekcji może niejednokrotnie zakończyć się porażką, która często wynika z nieodpowiedniego doboru tematu, np. jest on zbyt ogólnikowy, nie koresponduje z zainteresowaniami większości uczniów lub jest specyficzny i tylko kilkoro z nich może się wypowiedzieć na dany temat.

Kolejnym zagadnieniem poruszonym przez autorów są tak zwane pytania pomocnicze, (typu *What do you think? What solution would you suggest?*), które zamiast pomagać, blokują ucznia. Powodów może być kilka. Przykładowo uczeń nie podejmuje najmniejszej próby zgłębienia tematu, gdyż jest on mało absorbujący i nie wzbudza w nim chęci dociekania czy analizy. Ponadto jego opinia może niczym nie różnić się od wygłoszonej przez przedmówcę. Ale, jak się okazuje, może zaistnieć również sytuacja odwrotna. Uczeń może być zainteresowany omawianym tematem, lecz jego niskie kompetencje językowe nie umożliwiają mu wyrażenie własnych opinii. Aby jednak nakłonić ucznia do sformułowania najprostszej odpowiedzi, nauczyciel powinien zadawać mu bardzo ogólne pytania, posługiwać się odpowiednią mimiką lub mową ciała. Gdy uczeń, mimo niepewności czy też wątpliwości, podejmie ryzyko przedstawienia swojego zdania, nauczyciel powinien dać mu

czas na uporządkowanie myśli oraz pozwolić na wybór argumentów, a także sposobu ich wyrażania. Miła, spokojna i rozluźniona atmosfera oraz chwila ciszy ze strony nauczyciela, może okazać się bardzo efektywna.

Ostatnim punktem, który chciałabym przytoczyć, jest sugestia, że prowokujące stwierdzenia są bardziej skutecznie. Michael Lewis i Jimmie Hall swoją koncepcję opierają na założeniu, że konwersacja między dwoma lub trzema rozmówcami w naturalnych warunkach działa na zasadzie stymulacja – reakcja, a zatem nie jest ciągiem pytań i odpowiedzi. Co za tym idzie, strategia ta może być zastosowana również w warunkach szkolnych, gdyż uczeń będzie chętniej zabierał głos w różnych kwestiach poruszanych na lekcjach. Tak więc nie pytania typu *Do you think boys and girls should go to the same schools?*, a twierdzenie *I think it's better for boys and girls to be in different classes* będzie bardziej aktywizujące (Lewis, Hill, 2002, s. 118-119, 120). W związku z powyższym przyjrzyjmy się bliżej technikom stymulującym ustne wypowiedzi ucznia.

Według Hanny Komorowskiej najlepsze techniki to takie, które są bodźcem do wypowiedzi. Mowa tu o widokówkach, fotografiach, plakatach, obrazkach wyciętych z magazynów czy też mapach, które są bazą dla ciekawych technik, które prezentuję poniżej.

Zgadywanka obrazkowa. Technika polega na wykorzystaniu kilku obrazków, fotografii lub widokówek. Uczeń wybiera jedną z przedstawionych opcji. Jego zadaniem jest opowiedzenie, co obrazek przedstawia, podczas gdy reszta grupy musi dokonać identyfikacji obrazka.

Wyszukiwanie różnic. Technika ta polega na przedstawieniu dwóch takich samych obrazków, które różni od siebie kilka szczegółów, a zadaniem uczniów jest ich odnalezienie i wskazanie. Opcjonalnie uczniowie mogą pracować w parach, przy czym każdy z nich dostaje po jednym obrazku. Na zasadzie wymiany informacji w postaci serii pytań i odpowiedzi identyfikują te różnice.

Przerobienie obrazka na komiks. Technika polega na dorysowaniu chmurki komiksowej do każdej osoby występującej na obrazku z gazety lub fotografii i zaopatrzeniu jej w odpowiedni tekst. Ewentualnie uczniowie mogą przygotować kilka takich chmurek dla jednej osoby przedstawionej w konkretnej sytuacji.

Powyższe techniki są aktywizujące i mogą być wykorzystane w pracy z dziećmi i młodzieżą na poziomie podstawowym i średniozaawansowanym. Na wyższych poziomach obrazki są ciekawym dodatkiem, natomiast bodźcem wywołującym ustną wypowiedź jest słowo. Oto kilka przykładów takich technik.

Opis sytuacji (scenki sytuacyjne). Technika ta polega na zapoznaniu ucznia z konkretną sytuacją, której opis powinien być wyrażony jednym zdaniem. Dzięki temu ćwiczeniu uczeń ma możliwość stosowania zwrotów, wyrażań i sformułowań typowych dla danej sytuacji.

Streszczanie. Technika ta jest pomocnym narzędziem w konstruowaniu dłuższych wypowiedzi ustnych. Uczniowie formułują streszczenia z perspektywy różnych bohaterów, w których się wcielają, a także przedmiotów. Mogą również streszczać jeden wybrany wątek. Ciekawą opcją jest zorganizowanie zgadywanki typu *Who am I? What object am I?*⁶, dzięki czemu można zaangażować pozostałych uczniów, którzy nie zostali wyznaczeni do streszczania.

Wypowiedź według podanych punktów. Technika ta polega na podaniu przez nauczyciela tematu wypowiedzi oraz punktów/argumentów, według których powinna być ona rozwinięta. Zaletą tej techniki jest możliwość zastosowania jej na różnych poziomach zaawansowania językowego ucznia. Przykładowo mogą to być nieskomplikowane wypowiedzi typu *Describe your parents – mother – name, age, profession, hobbies, father – name, age, profession, hobbies*⁷ lub bardziej złożone, typu *Economy in Poland – agriculture, craft, unemployment, privatisation*.⁸ Tak, jak w przypadku streszczenia, technika ta sprzyja tworzeniu przez ucznia dłuższych wypowiedzi ustnych.

Wywiad. Technika ta polega na tworzeniu dialogu przez dwóch uczniów, wcielających się w różne role, np. dziennikarza, znanej postaci telewizyjnej. Ćwiczenie to można zorganizować na dwa sposoby: jako wywiad swobodny, nie podając żadnych instrukcji uczniom lub jak w przypadku wcześniejszej techniki, podając punkty, które uczeń musi uwzględnić.

Odgrywanie ról (role play). Technika ta jest bardziej rozbudowaną wersją wywiadu, ponieważ jest wieloosobowa. Każdy z uczniów otrzymuje kartę, na której ma przypisane zadanie, rolę oraz sytuację. Ciekawostką jest fakt, że uczniowie nie znają treści kart pozostałych uczestników, co daje możliwość wykreowania naturalnej interakcji.

Symulacja. Technika ta jest również formą odgrywania ról. Różnica polega na tym, że nauczyciel wybiera tylko sytuacje autentyczne, które mogą wydarzyć się w przyszłości. W ten sposób przygotowuje on swoich uczniów do kontaktów towarzyskich lub zawodowych z cudzoziemcami w kraju i za granicą (Komorowska, 1999, s. 195-196, 198-199).

⁶Tłumaczenie własne.

⁷Tłumaczenie własne.

⁸Tłumaczenie własne.

Podsumowując tę część artykułu, należy zaznaczyć, że rozwijanie sprawności mówienia obliuguje nauczyciela do rezygnacji z przerywania uczniom i poprawiania błędów. Nauczyciel powinien notować błędy w trakcie wypowiedzi uczniów, a dopiero później je analizować. Istotną rolę pełnią także pochwały, np. za długość wypowiedzi, chęć zabrania głosu. Dzięki tym zabiegom uczeń nie będzie odczuwał lęku czy wstydu przed mówieniem w języku obcym (Komorowska, 1999, s. 195).

Podsumowanie

Reasumując, różnorodność przedstawionych technik umożliwia nauczycielowi w sposób atrakcyjny, efektywny i nieschematyczny wykształcenie u uczniów kompetencji językowych na wielu płaszczyznach. Właściwie wykorzystane są interesujące i motywujące do dalszych działań w tym zakresie, a co najważniejsze są skuteczne w osiągnięciu zamierzonych celów. Jak widać na przykładach, mogą być wykorzystane zarówno na lekcjach w szkole, jak i poza nią, w pracy w parach, grupach czy też indywidualnie. Najważniejsze jest jednak to, że łączą cztery sprawności językowe w danej sytuacji komunikacyjnej, co powoduje, iż uczeń przestaje traktować język fragmentarycznie, a zaczyna postrzegać jako zintegrowany środek przekazu.

Załącznik – przykłady ćwiczeń

I. Praca z tekstem

1. Work in groups of three. Read about one explorer each and complete the chart for that explorer. Tell the rest of your group about your explorer and complete the rest of the chart.

<p>Marco Polo Marco Polo was born in Italy in 1254. A traveller and merchant, he was one of the first Europeans to travel across Asia and into China. His journey lasted 24 years. He set out, aged 17, with his father Nicolo and his uncle Maffeo on their great journey to China. They sailed south from Veni-</p>	<p>Jacques Cousteau Jacques Cousteau was a French undersea explorer, environmentalist and inventor. He was born in France in 1910. When he was young, he became fascinated by the sea, machines and film-making. This gave them time to really look around under the ocean. In 1943, he and</p>	<p>Valentina Tereshkova Valentina Tereshkova parachuted out over 125 aircraft before she jumped out of the spacecraft <i>Vostok 6</i>. This unusual hobby led to her selection for cosmonaut training and her achievement of becoming the first woman in space. Tereshkova was born on 6th March 1937, in western</p>
--	--	---

ce, Italy, and stopped off in the Middle East. They then carried on overland to Persia (now Iran), through the Pamir Mountains and the Gobi Desert before they went to Beijing, China. At that time, China was more advanced than Europe. They already had paper, so large numbers of books were available. They also used paper money in many parts of the empire. After he got back to Italy, Marco Polo talked about his experiences in China, and he wrote a book describing the riches of Asia. His written account was the first Western record of porcelain, coal, gunpowder, printing and silk. Unfortunately, not many people believed Polo's stories and he became known as 'the man of a million lies'. He died in 1324.

engineer Emile Gagnan invented the aqualung – the very first scuba diving equipment. In 1948, Cousteau began travelling the world's oceans in his research ship *Calypso*. Cousteau produced many films and books about his underwater adventures, including the TV series *The Undersea World of Jacques Cousteau*, which introduced the public to the world of sharks, whales, dolphins, treasure and coral reefs. Cousteau started the Cousteau Society to protect ocean life. In 1989, he received a great honour: he was made a member of the French Academy. Finally, after a long and varied life, Cousteau died on 25th June 1997.

Russia. As a teenager she worked in a textile plant and took up parachuting in her spare time. When Tereshkova was selected for the Soviet space programme in 1962, she became the first recruit without experience as a test pilot. Her selection was based on her parachuting skills. Tereshkova was chosen to be the pilot of the *Vostok 6* mission. She was given the name Chaika, Russian for 'seagull'. The craft lifted off from Tyuratam Centre on 16th June 1963. It re-entered the Earth's atmosphere on 19th June and Tereshkova parachuted to the ground, landing near Kazakhstan, in central Asia. On 3rd November 1963, Tereshkova married another cosmonaut. They had a daughter, Elena – the first child born to parents who both went into space.

	Marco Polo	Cousteau	Tereshkova
Nationality			
When born			
Job/work			
Where travelled to			
Length of journey			
Greatest achievement			
What they were called			
When died			

According to the texts, which explorer:

1. became interested in the sea at an early age?
2. was particularly interested in the Far East?
3. was accused of not telling the truth about their achievements?
4. had a name related to a seabird?
5. received an important award?
6. had a relationship with someone who did the same job?
7. travelled with members of their family?
8. cared for the environment?

Przykład 1: Ćwiczenie typu tekst układanka (Cotton, Falvey, Kent, 2008, s. 18-19).

2. For Questions 16-30, read the text below and think of the Word which best fits each space. Use only one word in each space. There is an example at the beginning (0).

FASHION

You can tell a great deal about people (0) *from* the clothes they wear. Basically, most people fall into one of three groups. Firstly, there are those who feel they must wear whatever 'look' is currently fashionable, whether it suits them or (16) _____. These people rush to the shops to buy whatever is being promoted (17) _____ the large fashion houses and retail chains. They would never (18) _____ seen in last year's styles or colours, because they spend quite (19) _____ large proportion of their income (20) _____ clothes and accessories, and devote a lot of time to looking through fashion magazines.

On (21) _____ other hand, there are people who do not feel they (22) _____ to follow the trend. They are content to wear the same colours and designs year after year and they have little (23) _____ no interest in the ever-changing world of fashion. They prefer to buy (24) _____ is cheap, comfortable or long-lasting. And then there is a third group, (25) _____ up of people who actually take great pride (26) _____ being different. These people (27) _____ to great lengths to wear clothes that are not only unfashionable, (28) _____ also rather shocking. There is always a danger, however, that such trends can become (29) _____ popular that the unconventional clothes of the rebels actually turn (30) _____ the latest fashion, as happened with the punk and grunge styles of the late twentieth century.

Przykład 2: Ćwiczenie typu uzupełnianie luk (Stanton, Stephens, 2001, s. 165).

II. Nauczanie słownictwa.

1. Complete the second sentence so that it has a similar meaning to the first sentence, using the word given. Use between two and five words.
 - a) Noel is not usually in a bad mood.
like It is _____ in a bad mood.
 - b) Amy would rather not go out to dinner with us.
feel Amy _____ out to dinner with us.
 - c) The movie star is always recognised wherever she goes.
avoid The movie star can't _____ wherever she goes.
 - d) Mary often criticises people.
tendency Mary _____ people.
 - e) She can't stand him playing the guitar that loud.
complaining She _____ playing the guitar that loud.
 - f) He usually sleeps until noon.
used He _____ noon.
 - g) Chris had not expected to find learning Spanish so interesting.
in Chris is more _____ he had expected.

Przykład 1: Ćwiczenie wykorzystujące technikę parafrazowania (Obee, Evans, 2003, s. 32).

2. Cross out the word that does not fit.

a) calm, rough, open, dark	sea
b) seaside, luxurious, accommodation, family	hotel
c) local, national, friendly, interesting	people
d) soaking, crystal-clear, flowing, fresh	water
e) relaxing, package, booked, adventure	holiday
f) spectacular, various, breathtaking, beautiful	scenery

Przykład 2: Ćwiczenie typu znajdź wyraz nie pasujący do pozostałych (Obee, Evans, 2003, s. 103).

3. Match the words with their meanings.

A	B	
1. murder	a) planning and causing the death of sb	
2. embezzlement	b) stealing money from the company where you work	

3. jaywalking	c) destruction of public property
4. manslaughter	d) leaving rubbish in a public place
5. vandalism	e) publishing lies about sb
6. littering	f) gaining money through dishonest means
7. fraud	g) unintentionally causing sb's death
8. slander	h) crossing the street in the wrong place
9. loitering with intent	i) remaining in a public place without an obvious reason
10. mugging	j) holding sb against their will in order to gain sth
11. libel	k) illegally entering sb's property
12. kidnapping	l) robbing sb in the street
13. trespassing	m) publicly lying about sb

Przykład 3: Ćwiczenie wykorzystujące technikę definicji (Evans, Edwards, 2003, s. 76).

III. Konwersacje.

- 1a. Read the dialogue. Underline the phrases used to ask/ express how somebody feels.

A: Are you alright? You seem upset.

B: Well, to be honest, I've been in a bad mood all day. And now, I've just found out I failed my driving test, so I'm really depressed.

- 1b. Use the phrases in the box to act out similar dialogues for the following situations.

Your friend has had his car stolen.

Your friend has lost her purse.

Asking about feelings

How are you?

Are you (feeling) alright/angry/upset/pleased/ OK ...?

Is everything alright?

What's wrong/the matter with you?

Expressing feelings

Well, it's been a ... day

Actually, .../The thing is ...

To be honest ... I feel/ I've been in a good/bad/etc mood all day ...

I'm sad/angry/glad about ...

Przykład 1: Ćwiczenie wykorzystujące technikę opisu sytuacji (Obee, Evans, 2003, s. 29).

2. Refer back to the arguments related to people's looks and answer the following questions Use your own words if possible.

YES	ARGUMENTS	NO
<p><i>*good looks attract more people</i></p> <p>When meeting new people we tend to predict their characters on the basis of their looks. Inevitably the first thing we see in a person is their appearance and so we judge people according to their looks. Therefore good-looking people seem better candidates for new friends.</p>		<p><i>*good looks may intimidate potential acquaintances</i></p> <p>Sometimes good looks may seem intimidating to other people, which proves an impediment to the good-looking ones to make friends. Sometimes people fear approaching a beautiful person and starting a conversation because they believe that the beautiful should stick to the beautiful and the ordinary – to the ordinary.</p>
<p><i>*the better the looks, the higher the self-esteem</i></p> <p>Good-looking people realize that they are the lucky ones who were so richly endowed by nature and they regard it as something to be proud of. They don't have any inferiority complexes – neither concerning their looks nor character. They are in most cases aware of the way they look which makes them more self-assured.</p>		<p><i>*the beautiful are thought to be conceited</i></p> <p>Beautiful people are often viewed as too confident or even boasting of their attractive appearance. It is generally believed that a beautiful person makes a constant effort to maintain their good looks by spending lots of time in front of a mirror, etc.</p>
<p><i>*tidiness in appearance means tidiness in duties</i></p> <p>It is generally believed that if a person is conscientious about keeping their appearance in order, they are conscientious about other aspects of their everyday routines, like their job duties for example. This may be useful in applying for a job.</p>		<p><i>*competence counts most</i></p> <p>It is competence and education that count most in applying for a job. Even during an interview for a job, looks are never as valuable for the employer as the competence and previous experience of his/her potential employee.</p>

<p><i>*beauty is a reflection of goodness</i></p> <p>A person's looks may be believed to be a reflection of their character. People with good looks, with fine, gentle features, give the impression of being good and gentle people. therefore beautiful people have more opportunities to make friends and acquaintances as well as to win people's trust.</p>	<p><i>*beauty is a reflection of brainlessness</i></p> <p>Beautiful people are sometimes regarded as not very intelligent. They are thought to be so concerned with keeping their appearance in as good order as possible, that they have no time – or desire – to develop their intellect.</p>
<p><i>*good-looking people make pleasant companions</i></p> <p>Just as people enjoy the presence of beautiful natural surroundings, they enjoy the presence of beautiful faces or bodies. Contemplating the beauty of nature brings relaxation and cheers up our moods. Similarly, beautiful people have the ability to raise people's spirits.</p>	<p><i>*interesting people make pleasant companions</i></p> <p>For many people it doesn't matter at all what the people they meet or date look like. The most important thing is the character. One friendly personality can make lots of people happy and is worth more than a thousand beautiful faces.</p>
<p><i>*good looks matter among teenagers</i></p> <p>Young people are more prone to regard looks as an important factor in making friends. Attractive students enjoy greater popularity among their peers and therefore they form specific groups in school. Good-looking teenagers often form elites and refuse to associate with the less good-looking ones.</p>	<p><i>*character is more important than appearance</i></p> <p>The existence of elites may make adolescents believe that it is the looks that define them as worthy people. Depending on their looks, they can fall only in two categories – "big shots" or losers. Teenagers may hardly realize that it is their character that constitutes their worth.</p>

1. Which of the arguments presented above do you find most/least convincing? Give reasons.
2. Do you think that taking care of one's looks is a positive or a negative quality? Explain your answer.
3. Have you ever chosen a friend only on the basis of his/her looks? Why? Why not?
4. Do you enjoy the company of beautiful people? Why?
5. Good-looking teenagers tend to stick to themselves forming a kind of "school elite". Have you ever belonged to one? If not, why not? If yes, what kind of group was that? What kept you together?

6. Why do young people tend to pay more attention to looks than to personality?
7. In what way can looks be helpful in everyday life? Give examples.
8. In what situations can good looks be an impediment? Give examples.
9. What could be the reason for some people to be embarrassed about their good looks?
10. Do you think that good looks can be a source of happiness? Give examples.

Przykład 2: Ćwiczenie typu wypowiedź według podanych punktów (Kurtyka, 2006, s. 22, 24).

Bibliografia

- Cotton, D., Falvey, D., Kent, S. (2008). *Intermediate Language Leader*. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited, Longman.
- Evans, V., Edwards, L. (2003). *Upstream Advanced*. Express Publishing.
- Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. 4th ed., Edinburgh Gate: Pearson Education, Longman.
- Komorowska, H. (1999). *Metodyka Nauczania Języków Obcych*. Warszawa: WSiP.
- Kurtyka, A. (2006). *Prove Your Point. Sztuka argumentacji w języku angielskim*. Kraków: EGIS.
- Lewis, M., Hill, J. (2002). *Practical Techniques For Language Teaching*. Thomson.
- Nation, I. S. P. (1990). *Teaching And Learning Vocabulary*. Heinle & Heinle Publishers.
- Nuttal, Ch. (1996). *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. Oxford: Macmillan Education.
- Obee, B., Evans, V. (2003). *Upstream Upper Intermediate*. Express Publishing.
- Stanton, A., Stephens M. (2001). *Fast Track to FCE*. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited, Longman.